

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
otsus
algtekst
11.12.2013
RT I, 28.05.2013, 7

Riigilõivuseaduse § 57 lõigete 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll

Vastu võetud 11.12.2012

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-23-12
Otsuse kuupäev	11. detsember 2012
Kohtukoosseis	Eesistuja Märt Rask, liikmed Tõnu Anton, Henn Jõks, Ott Järvesaar ja Lea Laarmaa
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lõigete 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll
Menetluse alus	Tallinna Ringkonnakohtu 3. oktoobri 2012. aasta otsus tsiviilasjas nr 2-09-43824
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada, et riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 lõiked 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) olid põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 127 823 euro 29 senti kuni 159 779 eurot 12 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasudariigilõivu 7349 eurot 83 senti.

ASJAOLUD, MENETLUSE KÄIK JAKOHTU OTSUS

1. Tsiviilasjas nr 2-09-43824 esitas OÜ WW Capital 1. septembril 2009 Harju Maakohtule hagi Osahingude Ehitusplaat, A. Vellingu ja S. Zibo vastu solidaarselt võlgnevuseväljamõistmiseks. Harju Maakohus jättis 3. jaanuari 2012. aasta otsusega hagirahuldamata ja menetluskulud hageja kanda.

2. OÜ WW Capital esitas 2. veebruaril 2012 maakohu otsuse peale apellatsioonkaebuse, paludes maakohuotsuse tühistada ja hagi rahuldada. Tsiviilasja hind oli apellatsiooniastmes 134 214 eurot 46 senti. Apellatsioonkaebuselt tasus OÜ WW Capital riigilõivu 1300 eurot. Apellant palus tuvastada riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lõike 1 ja lisa 1 põhiseadusvastasus osas, milles need näevad tsiviilasjashinnaga üle 127 823 euro 29 senti kuni 159 779 eurot 12 senti apellatsioonkaebuse esitamisel ette kohustuse tasuda riigilõivu 7349 eurot 83 senti. Apellant palus määrata tsiviilasja riigilõivuks 1300 eurot.

3. Tallinna Ringkonnakohus andis 20. veebruari 2012. aasta määrusega OÜ-le WW Capital tähtaja puudustekõrvaldamiseks. Ringkonnakohus leidis, et apellatsioonkaebuselt tasuda tulevriigilõiv on põhiseaduspärane. Apellant tasus 1. märtsil 2012 täiendavariigilõivu 6049 eurot 83 senti. Tallinna Ringkonnakohus võttis apellatsioonkaebuse 2. märtsil 2012 menetlusse. 17. mai 2012. aastakohtuistungil taotles OÜ WW Capital apellatsioonkaebuselt tasutud riigilõivu osalistagastamist, põhjendades selle

põhiseadusvastasust 1500 eurot ületavas osas Riigikohtuuema riigilõive käsitleva praktikaga. Lisaks esitas OÜ WW Capital apellatsioonimenetlusekäigus 11. septembril 2012 taotluse apellatsioonkaebuselt tasumiselekuuluva riigilõivu suuruse uuesti määramiseks ja enamtasutud riigilõivutagastamiseks. OÜ WW Capital palus apellatsioonkaebuse esitamisel tasumiselekuuluva riigilõivu suuruseks määrata 1500 eurot ning tagastada enamtasutudriigilõiv 5849 eurot 83 senti. OÜ WW Capital hinnangul oli apellatsioonkaebuseesitamise ajal kehtinud RLS § 57 lõike 1 ja lisa 1 järgne riigilõiv 7349 eurot83 senti eaproportsionaalsuse tõttu vastuolus põhiseadusega. Hageja palusmäärata sama suure riigilõivu, nagu näeb ette riigilõivuseaduse 1. juulil2012 kehtima hakanud redaktsioon.

4.Tallinna Ringkonnakohustunnistas 3. oktoobri 2012. aasta otsusega tsiviilasjas nr 2-09-43824 RLS § 57lõiked 1 ja 22 ning lisa 1 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamataosas, milles need nägid ette, et tsiviilasjas hinnaga üle 127 823 euro 29 senti kuni 159 779 eurot 12 senti tuleb apellatsioonkaebuselt tasudariigilõivu 7349 eurot 83 senti. Tsiviilõigusliku vaidluse osas jättis ringkonnakohusmaakohtu otsuse muutmata ja apellatsioonkaebuse rahuldamata. Ringkonnakohus määrasapellatsioonkaebuselt tasumisele kuulunud riigilõivuks 1500 eurot. Kohusrahuldab tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS)§ 150 lõike 1 punkti 1 ja lõike 4 ning RLS § 15 lõike 1 punkti 1 alusel OÜ WW Capital taotluseenamtasutud riigilõivu tagastamiseks ja otsustas, et OÜ-le WW Capital tulebtagastada 5849 eurot 83 senti enamtasutud riigilõivu.

5.Tallinna Ringkonnakohusleidis, et hageja tasutud riigilõiv ei olnud põhiseaduspärane. Sellises suurusesriigilõiv ei ole mõeldukas abinõu menetlusökonoomia ega õigusemõistmiskulutuste kandmisest osavõtu põhimõtte tagamiseks. Säästuga menetlusökonoomiasja menetlusosaliste osavõtuga õigusemõistmise kulutuste kandmisest ei tohitekkida olukorda, kus isikul puudub tegelik võimalus kaitsta kohtus omapõhiõigusi. Samuti ei tohi seadusandja luua kõrgete lõivudega olukorda, kus onväljastatud kaheldavate või vaieldavate apellatsioonkaebuste esitamine.Edasikaebedõiguse riive ebamõõdukust suurendab oluliselt see, etapellatsioonkaebuse esitamisel tuleb juba hagi esitamisel tasutud lõiv tasudasamas ulatuses teist korda.

Tallinna Ringkonnakohtu otsusjõudis Riigikohtusse 3. oktoobril 2012.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

6. **Riigikogu**arvamuse onesitanud põhiseaduskomisjon, kes leiab, et RLS § 57 lõiked 1 ja 22 ning lisa 1sätteid, mis koostoimes näevad ette kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga üle127 823 euro 29 senti kuni 159 779 eurot 12 sentiapellatsioonkaebuselt riigilõivu 7349 eurot 83 senti, on põhiseadusega vastuolus.

7.**Tsiviilasja nr2-09-43824 menetlusosalised**Riigikohtule arvamusi ei esitanud.

8.**Õiguskantsler**leiab,et apellatsioonkaebuse esitamise ajal, 2. veebruaril 2012 kehtinud RLS §57 lõigete 1 ja 22 ning lisa 1 koostoime regulatsioon oli vastuolus põhiseaduse(PS) § 24 lõikes 5 ettenähtud edasikaebedõiguse ning §-s 11 sisalduvaproportsionaalsuse põhimõttega osas, milles tsiviilasjas hinnaga 134 214eurot 46 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 7349 eurot 83 senti.

9.Õiguskantsler lisab, etjuhul, kui madalama astme kohtu määratud uus riigilõiv on mõõdupärase suurusega(on apellatsioonkaebuse esitamise hetkel majanduslikult põhjendatud jaeesmärgipärane), võib mõista kohtu aktiivsust ja menetlusökonoomilistkaalutlust jätkata kohtumenetlust vaatamata põhiseaduslikkuse järelevalvealgatamisele.

10. **Justiitsminister**onseisukohal, et RLS § 57 lõiked 1 ja 22 ning lisa 1 olid asjassepuutuvas osas põhiseadusegakooskõlas.

VAIDLUSTATUD SÄTTED

11. **Riigilõivuseaduse**(RT I2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 „**Hagiavalduse, avalduse jakaebuse läbivaatamine**“

„(1) Hagiavalduseesitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1järgi või kindla summana.“

„(22) Tsiviilasjas tehtud maakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu sama palju, kui tuleb tasuda hagi või muu avalduseesialgsel esitamisel maakohtule, arvestades apellatsioonkaebuse ulatust.“

12.Lisa 1riigilõivuseaduse juurde „**RIIGILÕIVU TÄISMÄÄRAD AVALDUSE ESITAMISE EESTTSIVIILKOHTUMENETLUSES**“ (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012)

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
127 823,29	6 391,16
159 779,12	7 349,83

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

13.Tallinna Ringkonnakohtus tunnistas otsusega tsiviilasjas nr 2-09-43824 põhiseadusegavastuolus olevaks riigilõivuseaduse § 57 lõiked 1 ja 22 ning lisa 1 sätte, miskoostoimes sätestavad kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga üle 127 823 euro 29 senti kuni 159 779 eurot 12 senti apellatsioonkaebuse esitamisel riigilõivu 7349 eurot 83 senti. Ringkonnakohtul oli võimalik hinnata ka otsuses apellatsioonkaebuse riigilõivu ette nägevate riigilõivuseaduse sätepehiseaduspärasust (TsMS § 179 lõige 1) (vt ka Riigikohtu põhiseaduslikkusejärelevalve kolleegiumi 28. juuni 2012. aasta otsus asjas nr 3-4-1-12-12).

14.Nimetatud riigilõivuseaduse sätted on praeguse põhiseaduslikkuse järelevalve asjaspõhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lõike 2esimese lause mõttes asjassepuutuvateks säteteks, kuna apellatsioonkaebuselt tuleb riigilõivu tasuda nimetatud õigusnormide alusel.

15.Sätted on formaalselt põhiseaduspärased. Kolleegium analüüsib allpool vaidlusaluste sätetemateriaalset põhiseaduspärasust, määrates kindlaks riivatud põhiõiguse ning riive lubatud eesmärgid ja hinnates vaidlustatud sätete proportsionaalsust nende eesmärkide suhtes.

16.Tsiviilasjas nr 2-09-43824 on OÜ WW Capital maakohtu otsuse vaidlustamisel ringkonnakohtus kasutanud PS § 24 lõikes 5 sätestatud õigust kaevata enda kohta tehtud kohtuotsuse peale seadusega sätestatud korras edasi kõrgemalseisvale kohtule. Põhiõiguse riiveks tuleb Riigikohtu senise praktika kohaselt lugeda sellekaitseala igasugust ebasoodsat mõjutamist (vt nt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. aasta otsus asjas nr 3-4-1-1-02, punkt 12). Apellatsioonkaebuselt suure riigilõivu ettenägeminekujutab endast seega PS § 24 lõikes 5 sätestatud põhiõiguse riivet (Riigikohtu üldkogu 12. aprilli 2011. aasta otsus asjas nr 3-2-1-62-10, punkt 39). Põhiõiguse riive võib olla õigustatud, kui see teenib legitiimset eesmärki ning on selle eesmärgi suhtes proportsionaalne.

17.PS § 24 lõikes 5 sätestatu puhul on tegemist lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigusega, mistõttu võib seda seadusega piirata igal eesmärgil, mis ei ole põhiseadusegavastuolus (Riigikohtu üldkogu 12. aprilli 2011. aasta otsus asjas nr 3-2-1-62-10, punkt 38). Riigilõivude puhul on selliste eesmärkidenähtudeelkõige põhimõtet, mille kohaselt menetlusosalised peaksid osalema õigusemõistmise kulutuste kandmises, ning menetlusökonoomiat ehk põhjendamatute, pahatahtlike jms kaebuste menetlemise vältimist (Riigikohtu üldkogu 12. aprilli 2011. aasta otsus asjas nr 3-2-1-62-10, punkt 45).

18.Olles tuvastanud apellatsioonkaebuselt riigilõivu tasumise nõude kui PS § 24 lõikes 5 sisalduvat põhiõigust riivava meetme legitiimse eesmärgi, asub kolleegium hindama meetme proportsionaalsust ehk selle sobivust, vajalikkust ja mõödudust kirjeldatud eesmärkide saavutamiseks.

19.Sobivaks tuleb pidada abinõu, mis soodustab piirangu eesmärgi saavutamist. Kohustus tasuda apellatsioonkaebuselt tsiviilasjas hinnaga üle 127 823 euro 29 senti kuni 159 779 eurot 12 senti riigilõivu 7349 eurot 83 senti teenib menetlusökonoomia eesmärki, kuna kõrgem finantspiirang kohtusse pöördumisel võib ära hoida kergekäeliselt esitatud apellatsioonkaebused. Samuti tagab apellatsioonkaebuselt sellises määras riigilõivu tasumine tsiviilasjade apellatsioonimenetluses menetlusosaliste osavõtu menetluskulude kandmisest (vt ka Riigikohtu üldkogu 12. aprilli 2011. aasta otsus kohtuasjas nr 3-2-1-62-10, punkt 46). Seega on abinõu sobiv.

20.Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene.

21.Riigikohus on tunnistanud tsiviilasjades apellatsioonkaebuse esitamisel põhiseadusvastaseks 7349 euro 83 senti suuruse riigilõivuga võrreldavas suures, kuid väiksemad riigilõivud 4473 eurot 81 senti, 4793 eurot 37 senti, 5432 eurot 49 senti ja samuti riigilõivud 8308 eurot 51 senti ning 9267 eurot 18 senti (põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 7. mai 2012. aasta otsus asjas nr 3-4-1-7-12 ja 30. oktoobri 2012. aasta otsus asjas nr 3-4-1-14-12). Kolleegiumi arvates ei ole põhjust hinnata praegu asjassepuutuva riigilõivu vajalikkust senisest praktikast erinevalt.

22.Riigilõiv 7349 eurot 83 senti ei ole loetletud eesmärkide saavutamiseks vajalik, kuna menetlusökonoomia ja õigusemõistmise kulude kandmises osalemise eesmärki on võimalik saavutada väiksema riigilõivuga, mis on nende eesmärkide saavutamisel vähemalt sama efektiivne kui praeguses määras riigilõiv, kuid koormab isikuid vähem. Ka Riigikohus on korduvalt leidnud, et menetlusökonoomia ja õigusemõistmise kulude kandmises osalemise eesmärkide saavutamiseks piisaks kamadalamate riigilõivu määradest (vt nt Riigikohtu üldkogu põhjendust 6. märtsi 2012. aasta otsuses asjas nr 3-2-1-67-11, punkt 27.2 jj; vt ka Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 7. mai 2012. aasta otsus asjas nr 3-4-1-7-12, punkt 43 jj, punkt 48).

23.Hinnates asjassepuutuva riigilõivuseaduse sätete vajalikkust menetlusökonoomia eesmärgi täitmiseks, tuleb lisaks põhjendamatute, pahatahtlike jms kaebuste menetlemise vältimisele silmaspidada, et mida kõrgemad on riigilõivud, seda enam tegelevad kohtud riigilõivust vabastamise taotluste lahendamisega. Määruse peale, millele jäätakse kaebaja taotlus riigilõivust vabastamiseks rahuldamata, saab esitada määruskaebuse (TsMS § 191 lõige 1). Sellisel juhul kulub kohtute ressursirohkem menetluslike kui sisuliste küsimuste lahendamisele

(vt ka Riigikohtuüldkogu 29. novembri 2011. aasta otsus asjas nr 3-3-1-22-11, punkt 31.1). Seeläbi pärsivad liiga kõrged riigilõivud menetlusökonomiat.

24.Riigikohus onkorduvalt leidnud, et võrreldes 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud riigilõivudega tagasid ka riigilõivud, mis kehtisid kuni 31. detsembrini 2008, menetlusökonomia eesmärgi, kuid koormasid seejuures PS § 24 lõikes 5 sisalduvat edasikaebeõigust kasutavaid isikuid vähem. Nii oleks OÜ-IWW Capital tulnud enne 1. jaanuari 2009 tasuda tsiviilasjas nr 2-09-43824 apellatsioonkaebuseltriigilõivu 3642 eurot 96 senti ehk kaks korda vähem.

25.Kolleegiumi hinnangulei saa asjassepuutuvat riigilõivu määra pidada vajalikuks abinõuks kamenetlusosaliste õigusemõistmise kulutuste kandmisest osavõtu eesmärgi saavutamiseks. Justiitsministeeriumi andmetel oli 2010. aastal ühe tsiviilasja keskmearvestuslik kulu ringkonnakohtus 700 eurot. Praeguses asjas tasumisele kuuluvriigilõiv 7349 eurot 83 senti ületab tsiviilasja keskmist arvestuslikku kuluringkonnakohtus rohkem kui kümme korda. Isegi arvestades võimalusega, et praeguseks on tsiviilasja läbivaatamise keskmine kulu ringkonnakohtus mõnevõrratõusnud ning praeguses asjas esitatud apellatsioonkaebuse menetlemine võib ollakeskmisest keerulisem ja kulukam, kataks tõenäoliselt ka oluliselt väiksemriigilõiv õigusemõistmise kulud, kuid oleks kohtusse pöörduda soovivale isikulevähem koormav (vt *mutatis mutandis* Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. aasta otsus asjas nr 3-2-1-67-11, punkt 27.5). Seega pole abinõu kummagieesmärgi saavutamiseks vajalik.

26.Järelikult olid 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud riigilõivuseaduse § 57 lõiked 1 ja 22 ning lisa 1 asjassepuutuvas osas põhiseadusega vastuolus.

27.Kolleegium tunnistabPSJKS § 15 lõike 1 punkti 5 alusel, et riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 lõiked 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 olid põhiseadusegavastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 127 823 euro 29 senti kuni 159 779 eurot 12 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 7349 eurot 83 senti.

Märt Rask, Tõnu Anton, Henn Jõks, Ott Järvesaar, Lea Laarmaa